

Autorzy: Dorota Majk i Małgorzata Wójcik

Temat: Osłupieć można – jedno miejsce, tak wiele historii

Scenariusz zajęć dla klas 7–8 szkoły podstawowej.

Cel ogólny

Przybliżenie interesujących wrocławskich miejsc i ich historii.

Cele operacyjne

Uczeń:

– zna podstawowe fakty dotyczące placu Tadeusza Kościuszki.

– rozumie:

- zmiany, jakie zaszły w mieście na przestrzeni wieków;
- wpływ historii nie tylko na życie ludzi, ale także na kulturę materialną.

– potrafi:

- wskazać na mapie miasta plac Tadeusza Kościuszki;
- odczytać informacje zawarte w różnych źródłach i dokonać ich selekcji;
- przedstawić wydarzenia w porządku czasowym;
- współpracować w grupie;
- zredagować ogłoszenie, wykorzystując materiał źródłowy.

Metody dydaktyczne

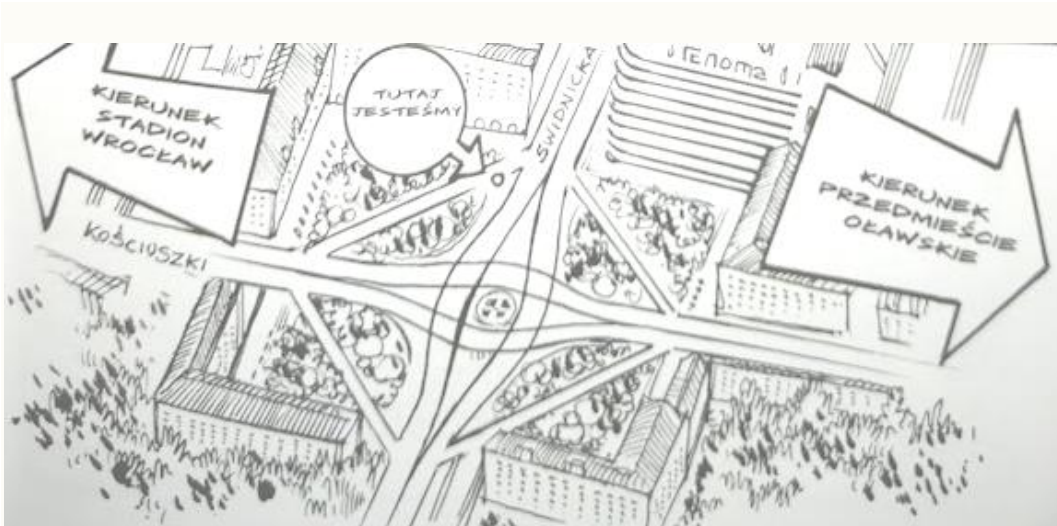
- rozmowa kierowana,
- prezentacja multimedialna,
- praca w grupach (w parach) z tekstami źródłowymi,
- dyskusja na forum klasy.

Materialy

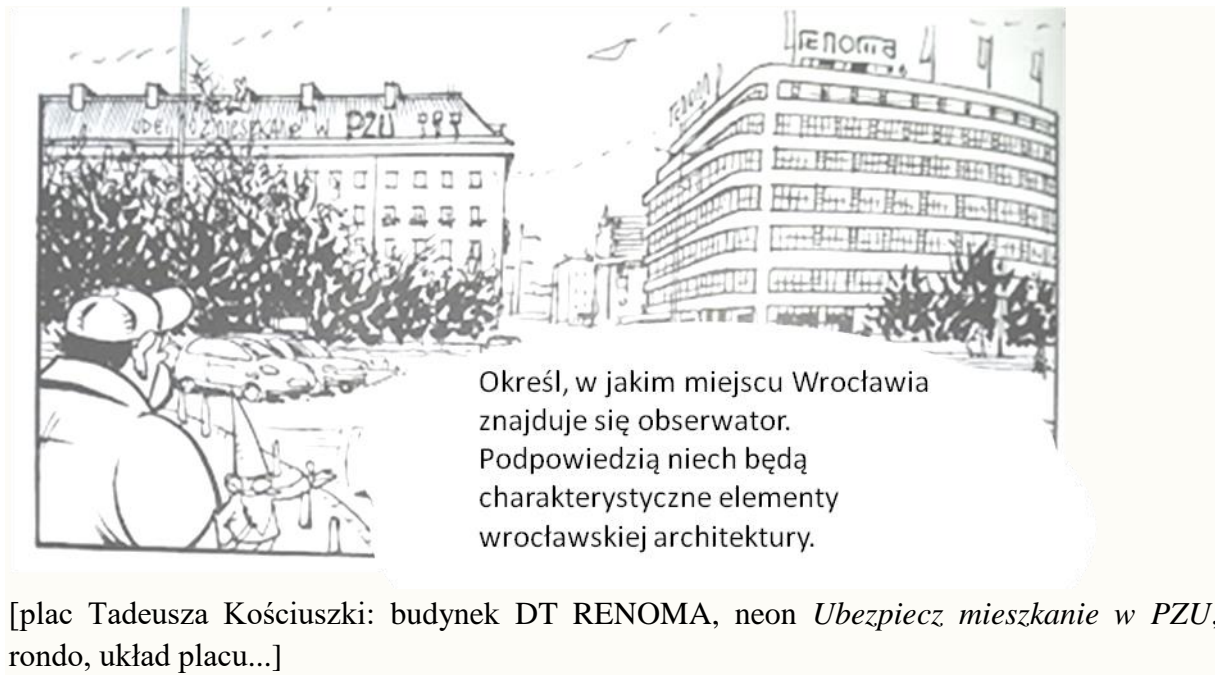
- ikonograficzne,
- artykuły książkowe, prasowe, filmowe,
- mapa Wrocławia,
- słownik języka polskiego,
- słownik frazeologiczny,
- encyklopedia.

Przebieg zajęć

1. Część organizacyjna.
2. Nauczyciel prosi uczniów o wyjaśnienie znaczenie zwrotu *osłupić można*. (Praca ze słownikiem) [osłupić – znieruchomieć ze zdumienia lub przerażenia]
3. Nauczyciel przedstawia uczniom grafiki zaczerpnięte z komiksu *Wrocław. Komiksowy spacer* (wyd. Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”)¹

Polecenie dla uczniów

Określ, w jakim miejscu Wrocławia znajduje się obserwator. Podpowiedzią niech będą charakterystyczne elementy wrocławskiej architektury.

[plac Tadeusza Kościuszki: budynek DT RENOMA, neon *Ubezpiecz mieszkanie w PZU*, rondo, układ placu...]

4. Nauczyciel przedstawia współczesne zdjęcie miejsca, np.

(Maciejewska B., *Spacerownik wrocławski 2. Nowe trasy*²)

i prosi uczniów o wskazanie innych elementów wskazujących na plac Kościuszki.

[budynek WBK, *Okrąglak*, neon *KDM*, głaz pamiątkowy, słup ogłoszeniowy...]

5. Nauczyciel podaje cel lekcji i wyjaśnia, że przewodnikiem po tym miejscu będzie przedwojenny słup ogłoszeniowy, obecny na placu co najmniej od roku 1937 (data powstania zdjęcia).

Pl. Tadeusza Kościuszki (Tautenzienplatz),
widok w kierunku północno-wschodnim
Zegar uliczny (słup reklamowy, słup
nagłośnieniowy – Reichslautsprechersäule)³

4. Nauczyciel przedstawia zdjęcia słupa w różnych momentach [zasoby internetowe].

1948 rok
PDT tuż po odbudowie. Fotografowi udało się
„schować” ruiny domów przy pl. Kościuszki
za krzakami i drzewami⁵

1938 rok

Dawny słup propagandowy na pl. Tadeusza Kościuszki⁴

Lata 1949–1952

Renoma w pierwszych latach powojennych⁶

2004 rok

Poniemiecki słup ogłoszeniowy zagospodarowany obecnie przez Teatr Polski⁷

2008 rok

Przedwojenny słup ogłoszeniowy. Niedobitek, który jakimś cudem przetrwał wojnę⁸

2012 rok

Jeden z dwóch ostatnich zachowanych słupów, które powstały jako tuba propagandowa nazistów. Ustawione w 1938 r., posiadały wewnętrzne oświetlenie, a Festung mówi, że także głośnik. Zwane były Reichslautsprechersäulen, co można przetłumaczyć jako „szczekaczka”⁹

2016 rok

Słup propagandowy (pl. Tadeusza Kościuszki)¹⁰

6. Nauczyciel informuje uczniów, że od momentu ustawienia słup przekazywał wiele ważnych dla Wrocławia i wrocławian informacji, także propagandowych. Był nie tylko naocznym świadkiem wydarzeń, ale również wnikliwym słuchaczem opowieści o czasach, które poprzedziły jego pojawienie się na placu.

Polecenie dla uczniów

Spróbujcie ustalić, jakie historie zasłyszal, czego naocznym świadkiem był bohater naszych zajęć. Stwórzmy oś czasu tych wydarzeń.

7. Nauczyciel dzieli klasę na siedem grup, których zadaniem będzie, przy wykorzystaniu podanych źródeł, zgromadzenie i przedstawienie najważniejszych wiadomości. (Nauczyciel, przed lekcją, przygotowuje materiały dla poszczególnych grup. Z powodu rozmiarów artykułów konieczna jest wcześniejsza selekcja materiałów.)

Grupy pracują nad dwoma blokami zagadnień:

- grupy I–III: Zastyszane historie
- grupy IV–VII: Naoczny świadek historii

8. Praca w grupach:

Grupa I

Na wygonie

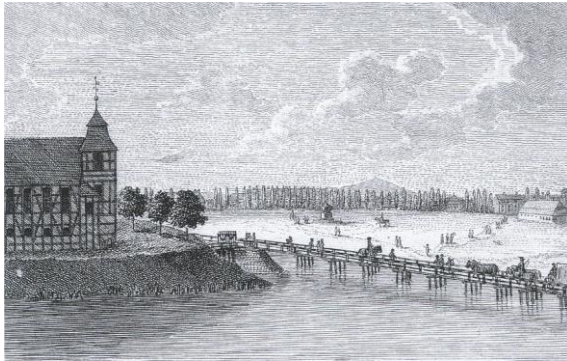
- Sprawdźcie w słowniku, co nazywamy *wygonem*.
- Przeczytajcie informacje zamieszczone w źródłach.
- Wybierzcie najistotniejsze informacje.
- Przygotujcie krótką prezentację dla kolegów.
- Opracujcie 2–3 pytania sprawdzające.

Propozycje materiałów do wykorzystania

- Maciejewska B., *Spacerownik wrocławski 2. Nowe trasy*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1995, s. 83.
- <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,odkrywamy-wroclaw-plac-kosciuszki,wia5-3266-7135.html>

[1318, cmentarz, XVI w., esplanada, szafot...].

Grupa II

<https://dolny-slask.org.pl/885724,foto.html>

Miejsce bitwy

- Sprawdźcie w encyklopedii, kim był gen. Friedrich Bogislav von Tauentzien.
- Przeczytajcie informacje zamieszczone w źródłach.
- Wybierzcie najistotniejsze informacje.
- Przygotujcie krótką prezentację dla kolegów.
- Opracujcie 2–3 pytania sprawdzające.

Propozycje materiałów do wykorzystania

- Maciejewska B., *Spacerownik wrocławski 2. Nowe trasy*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1995, s. 83, 86.
- <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,odkrywamy-wroclaw-plac-kosciuszki,wia5-3266-7135.html>
- https://dolny-slask.org.pl/502619,general_fridrich_bogislav_von_tauentzien_i_dzieje_jego_doczesnych_szczatkow.html
- <https://dolny-slask.org.pl/885724,foto.html>

[1757–1763, wojna siedmioletnia, wojna prusko-austriacka, grób komendanta twierdzy, pomnik...]

Grupa III

<https://dolny-slask.org.pl/5741146.foto.html?idEntity=508972>

Plac reprezentacyjny

- Przeczytajcie informacje zamieszczone w źródłach.
- Wybierzcie najistotniejsze informacje.
- Przygotujcie krótką prezentację dla kolegów.
- Opracujcie 2–3 pytania sprawdzające.
- Sprawdźcie w encyklopedii, kim był książę Hieronim Bonaparte.

Propozycje materiałów do wykorzystania

- Maciejewska B., „Spacerownik wrocławski 2. Nowe trasy”, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1995, s. 86
- <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,odkrywamy-wroclaw-plac-kosciuszki,wia5-3266-7135.html>
- https://dolny-slask.org.pl/502619,General_Fridrich_Bogislav_von_Tautenzien_i_dzieje_jego_doczesnych_szczatkow.html
- <https://dolny-slask.org.pl/5741146.foto.html?idEntity=508972>

[1807, wojska napoleońskie, rozbiórka fortyfikacji miejskich, parada wojsk napoleońskich, Tautenzienplatz...]

Grupa IV

<https://dolny-slask.org.pl/829966.foto.html>

Perła Wrocławia: bank, dom towarowy, hotel

- Przeczytajcie informacje zamieszczone w źródłach.
- Wybierzcie najistotniejsze informacje.
- Przygotujcie krótką prezentację dla kolegów.
- Opracujcie 2–3 pytania sprawdzające.

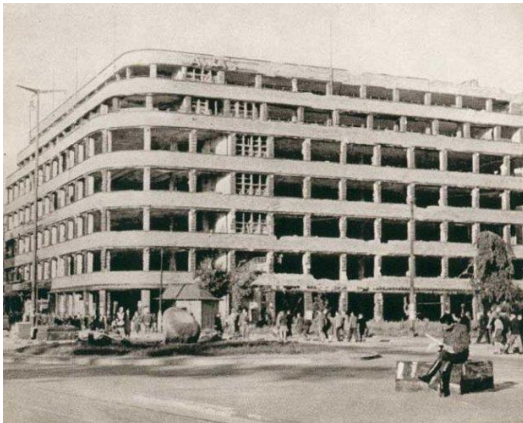
Propozycje materiałów do wykorzystania

- Maciejewska B., „Spacerownik wrocławski 2. Nowe trasy”, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1995, s. 87–91.

- <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,odkrywamy-wroclaw-dom-towarowy-wertheim-renoma-czesc-i,wia5-3266-7784.html>
- <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,odkrywamy-wroclaw-dom-towarowy-wertheim-renoma-czesc-ii,wia5-3266-7867.html>
- <http://wroclaw.naszemiasto.pl/arttykul/renoma-historia-zapisana-na-polkach,210059,art,t,id,tm.html>
- <https://dolny-slask.org.pl/829966,foto.html>
- <https://dolny-slask.org.pl/3759921,foto.html?idEntity=508876>
- https://dolny-slask.org.pl/5086347,Wroclaw,Restauracja_Wertheim_dawna.html
- https://dolny-slask.org.pl/508823,Wroclaw,Bank_Zachodni_WBK_SA.html
- http://fotopolska.eu/Hotel_Savoy_Wroclaw

[1930, Wertheim, AWAG, hotel SAVOY, Bank Drezdeński...]

Grupa V

<http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/56,35771,21171712,konkurs-na-nowy-plac,,7.html>

Zniszczenia wojenne i powojenne (zniszczenie pomnika Friedricha Bogislava von Tauentziena)

Nowy pomnik

- Przeczytajcie informacje zamieszczone w źródłach.
- Wybierzcie najistotniejsze informacje.
- Przygotujcie krótką prezentację dla kolegów.
- Opracujcie 2–3 pytania sprawdzające.

Propozycje materiałów do wykorzystania

- Maciejewska B., *Spacerownik wrocławski 2. Nowe trasy*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1995, s. 89.
- Harasimowicz J. (red. nauk.), *Encyklopedia Wrocławia*, wyd. III poprawione i uzupełnione, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2006.
- https://dolny-slask.org.pl/502619,General_Fridrich_Bogislav_von_Tauentzien_i_dzieje_jego_doczesnych_szczatkow.html
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Pomnik_Friedricha_Bogislava_von_Tauentziena

- https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamie%C5%84_pami%C4%85tkowy_ku_czci_Bojownik%C3%B3w_o_Wyzwolenie_Narodowe_i_Spo%C5%82eczne<http://www.wroclaw.mfbiz.pl/historia-zniszczenia-wojenne.html>
- <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/56,35771,21171712,nowy-patron,,6.html>
- <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/56,35771,21171712,konkurs-na-nowy-plac,,7.html>
- <http://wroclaw.naszemiasto.pl/arttykul/zdjecia/wroclaw-iata-50-kdm,1939850,galop,6148956,t.id,tm,zid.html>
- http://fotopolska.eu/Kamien_pamiatkowy_ku_czci_bojownikow_o_wyzwolenie_narodowe_i_spo
- <https://dolny-slask.org.pl/814181,foto.html?idEntity=511026>
- <https://dolny-slask.org.pl/873993,foto.html?idEntity=511026>

[1945-1946, zniszczenie pomnika Friedricha Bogislava von Tauentziena, kamień pamiątkowy...]

Grupa VI

<https://dolny-slask.org.pl/608838,foto.html>

Kościuszkowska Dzielnica Mieszkaniowa

- Sprawdźcie w encyklopedii, czym była Kościuszkowska Dzielnica Mieszkaniowa.
- Przeczytajcie informacje zamieszczone w źródłach.
- Wybierzcie najistotniejsze informacje.
- Przygotujcie krótką prezentację dla kolegów.
- Opracujcie 2–3 pytania sprawdzające.

Propozycje materiałów do wykorzystania

- Maciejewska B., „Spacerownik wrocławski 2. Nowe trasy”, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1995, s. 91-92.
- Harasimowicz J.(red. nauk.), „Encyklopedia Wrocławia”, wyd. III poprawione i uzupełnione, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2006, s. 413.
- <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/56,35771,21171712,nowy-patron,,6.html><http://kochamwroclaw.pl/kosciuszkowska-dzielnica-mieszkaniowa/>
- http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/1,35771,15928432,Najlepszy_plac_powojennego_Wroclawia_Jak_powstal_.html

- <http://locativus.com/pl/okraglak-nieprawdopodobnie-dobra-kawa-i-rownie-ciekawa-historia/>
- https://dolny-slask.org.pl/508983,Wroclaw,1954_56_Budowa_KDM_Kosciuszkowska_Dzielnica_Mieszkaniowa.html
- <https://www.wroclaw.pl/tablice-poswiecone-kdm>

[1954–1956, KDM, tablice pamiątkowe...]

Grupa VII

<https://dolny-slask.org.pl/648199,foto.html>

Czasy najnowsze

- Sprawdźcie w encyklopedii, czym była Solidarność Walcząca.
- Poszukajcie informacji na temat Radia „Solidarność”.
- Przeczytajcie informacje zamieszczone w źródłach.
- Przygotujcie krótką prezentację dla kolegów.
- Opracujcie 2–3 pytania sprawdzające.

Propozycje materiałów do wykorzystania

- Harasimowicz J. (red. nauk.), „Encyklopedia Wrocławia”, wyd. III poprawione i uzupełnione, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2006, s. 766.
- Kulak T., „Wrocław. Przewodnik historyczny”, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1998, s. 303.
- „Solidarny Wrocław”, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”, Wrocław, 2010, s.32-35.
- <http://31sierpnia1982.pl/wroclaw>
- <http://www.gazetawroclawska.pl/arttykul/131811,tu-radio-solidarnosc-wroclaw,id,t.html>
- <https://static.polskieradio.pl/1c1096a2-669e-4aae-84a8-9049980710f3.pdf>
- <https://static.polskieradio.pl/dd2f9c2d-c82c-45b8-867b-ef0bf2bd4355.pdf>
- <http://nowahistoria.interia.pl/prl/news-radio-solidarnosci-walczacej,nId,1411509>
- <http://www.rp.pl/Historia/310019986-Te-zadymie-trzeba-zobaczyc-Film-Bitwa-wroclawska.html>
- <http://www.sw.org.pl/skwer.html>
- http://fotopolska.eu/Wroclaw/u150662,Skwer_Solidarnosci_Walczacej.html

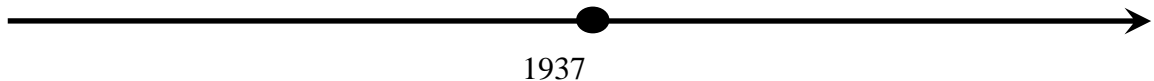
- <https://dolny-slask.org.pl/648199,foto.html>
- <https://dolny-slask.org.pl/781258,foto.html>

[1980, 1981, 1983, skwer Solidarności Walczącej, Radio Solidarność, ...]

Prezentacja wyników pracy:

Grupy I–III

- Prezentują wyniki pracy —(krótko przedstawiają wydarzenie).
- Zaznaczają wydarzenie na osi czasu. Cezurą pozostaje rok 1937 (data publikacji zdjęcia, na którym widnieje słup ogłoszeniowy – bohater zajęć).

- Przygotowane pytania dotyczące wydarzenia uczniowie wrzucają do słoika pytań.

Nauczyciel informuje o dalszych losach placu (po 1807 roku) – rozwój zabudowy (lata czterdzieste XIX wieku):

- reprezentacyjne kamienice o wysokim standardzie
- <https://dolny-slask.org.pl/5733097,foto.html?idEntity=586492>
- obiekty usługowe:
 - hotel Residenz (1861)
 - <https://dolny-slask.org.pl/600498,foto.html?idEntity=586492>
 - restauracja
 - kawiarnia
 - kinematograf (1913)
 - komunikacja miejska.

(Informacje ustne mogą być wzbogacone o materiał zdjęciowy, np. prezentację multimedialną.)

Grupy IV–VII

- Prezentują wyniki pracy —(krótko przedstawiają wydarzenie).
- Zaznaczają wydarzenie na osi czasu.
- Przygotowane pytania dotyczące wydarzenia wrzucają do SŁOIKA PYTAŃ.

Podsumowanie zajęć: sprawdzenie wiadomości – stoik pytań
z wykorzystaniem pytań ułożonych przez grupy.

Praca domowa

Wybierz jedno ze wspomnianych na zajęciach wydarzeń związanych z wrocławskim placem Kościuszki. Zredaguj ogłoszenie poświęcone temu wydarzeniu, jakie mogłoby pojawić się na słupie ogłoszeniowym. Pamiętaj o cechach charakterystycznych dla tej formy. Zadbaj o estetykę pracy.

Możliwość kontynuacji tematu

- projekt Urzędu Miejskiego Wrocławia pn. „Wrocławskie tablice pamiątkowe”: Rynek, Ostrów Tumski, plac Kościuszki
<https://www.wroclaw.pl/tablice-poswiecone-kdm>
- największe zagęszczenie neonów we Wrocławiu
 - neon *Ubezpiecz mieszkanie w PZU*,
 - neon sklepu DAES - niegdyś neon antykwariatu DESA (nowy właściciel zamienił w nim litery),
 - neon *Salon prasowy*,
 - neon hotelu SAVOY - niegdyś milicyjnego,
 - neon KDM
 - neon Gazeta Wrocławska
 - neon Centrali Handlu Przemysłu Muzycznego
 - inne wrocławskie neony – podwórko ul. Rуска (dawna siedziba pracowni neonów Reklama)

<http://socwroc.blox.pl/2009/12/KDM-czesc-druga.html>

<http://socwroc.blox.pl/2013/04/KDM-czyli-Kosciuszkowska-Dzielnica-Mieszkaniowa.html>

<https://www.wroclaw.pl/nowe-neony-w-galerii-neon-side-w-podworku-przy-ulicy-ruskiej-46-wroclaw>

- Wrocławskie Święto Kwiatów
Klub Międzynarodowej Prasy i Książki
https://pl.wikipedia.org/wiki/Wroc%27awskie_%27Awi%27to_Kwiat%27C3%27w
<https://dolny-slask.org.pl/3713867,foto.html?idEntity=538125>
- Okrąglak
<http://locativus.com/pl/okrąglak-nieprawdopodobnie-dobra-kawa-i-rownie-ciekawa-historia/>

- zakupy w PDT
<http://wroclaw.fotopolska.eu/598000.foto.html>
- pierwsza restauracja McDonald's
<http://www.gazetawroclawska.pl/historia/g/tak-wygladal-pierwszy-mcdonalds-we-wroclawiu-zdjecia,11558949,21858011/>
- Hortex

Bibliografia

- „Wrocław. Komiksowy spacer”, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”, Wrocław 2014.
- Harasimowicz J. (red. nauk.), „Encyklopedia Wrocławia”, wyd. III poprawione i uzupełnione, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2006.
- Kulak T., „Wrocław. Przewodnik historyczny”, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1998.
- Maciejewska B., „Spacerownik wrocławski 2. Nowe trasy”, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1995.
- Solidarny Wrocław. Wystawa zorganizowana z okazji 30-lecia powstania „Solidarności”, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”, Wrocław, 2010.
- Wrocław 1945–2016 – wystawa w Centrum Historii Zajezdnia, red. nauk. Wojciech Kucharski, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”, Wrocław 2016.

Artykuły – zasoby internetowe (dostęp *online*, 2–10 grudnia 2017 roku)

- <http://31sierpnia1982.pl/wroclaw>
- https://dolny-slask.org.pl/502619.General_Fridrich_Bogislav_von_Tauentzien_i_dzieje_jego_doczesnych_szczatkow.html
- <http://www.gazetawroclawska.pl/artykul/131811,tu-radio-solidarnosc-wroclaw,id,t.html>
- <http://kochamwroclaw.pl/kosciuszkowska-dzielnica-mieszkania/>
- <http://locativus.com/pl/okraglak-nieprawdopodobnie-dobra-kawa-i-rownie-ciekawa-historia/>
- <http://nowahistoria.interia.pl/prl/news-radio-solidarnosci-walczacej,nId,1411509>
- <http://www.rp.pl/Historia/310019986-Te-zadymy-trzeba-zobaczyc-Film-Bitwa-wroclawska.html>
- <https://static.polskieradio.pl/1c1096a2-669e-4aae-84a8-9049980710f3.pdf>
- <https://static.polskieradio.pl/dd2f9c2d-c82c-45b8-867b-ef0bf2bd4355.pdf>
- <http://www.sw.org.pl/skwer.html>
- <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,odkrywamy-wroclaw-plac-kosciuszki,wia5-3266-7135.html>
- <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,odkrywamy-wroclaw-dom-towarowy-wertheim-renoma-czesc-i,wia5-3266-7784.html>

- <https://www.tuwroclaw.com/wiadomosci,odkrywamy-wroclaw-dom-towarowy-wertheim-renoma-czesc-ii,wia5-3266-7867.html>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Pomnik_Friedricha_Bogislava_von_Tauentziena
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamie%C5%84_pami%C4%85tkowy_ku_czci_Bojownik%C3%B3w_o_Wyzwolenie_Narodowe_i_Spo%C5%82eczne
- <http://wroclaw.naszemiasto.pl/arttykul/renoma-historia-zapisana-na-polkach,210059,art.t.id.tm.html>
- <http://www.wroclaw.mfbiz.pl/historia-zniszczenia-wojenne.html>
- <https://www.wroclaw.pl/tablice-poswiecone-kdm>
- <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/56,35771,21171712,konkurs-na-nowy-plac,,7.html>
- <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/56,35771,21171712,nowy-patron,,6.html>
- http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/1,35771,15928432,Najlepszy_plac_powojennego_Wroclawia_Jak_powstal_.html

Materialy zdjęciowe

- <https://dolny-slask.org.pl/771972,foto.html?idEntity=6199098>
- <https://dolny-slask.org.pl/5697129,foto.html?idEntity=6199098>
- <https://dolny-slask.org.pl/661523,foto.html?idEntity=6199098>
- <http://wroclaw.fotopolska.eu/516478,foto.html?o=b80211>
- <https://dolny-slask.org.pl/872025,foto.html?idEntity=6199098>
- <http://wroclaw.fotopolska.eu/80039,foto.html?o=b80211>
- <http://wroclaw.fotopolska.eu/372759,foto.html?o=b80211>
- <https://dolny-slask.org.pl/6199135,foto.html?idEntity=6199098>
- <https://dolny-slask.org.pl/885724,foto.html>
- <https://dolny-slask.org.pl/5741146,foto.html?idEntity=508972>
- <https://dolny-slask.org.pl/814181,foto.html?idEntity=511026>
- <https://dolny-slask.org.pl/873993,foto.html?idEntity=511026>
- <https://dolny-slask.org.pl/829966,foto.html>
- <https://dolny-slask.org.pl/608838,foto.html>
- <https://dolny-slask.org.pl/648199,foto.html>
- <https://dolny-slask.org.pl/781258,foto.html>
- <https://dolny-slask.org.pl/648199,foto.html>
- <https://dolny-slask.org.pl/5733097,foto.html?idEntity=586492>
- <https://dolny-slask.org.pl/600498,foto.html?idEntity=586492>
- <https://dolny-slask.org.pl/3759921,foto.html?idEntity=508876>
- https://dolny-slask.org.pl/5086347,Wroclaw,Restauracja_Wertheim_dawna.html
- https://dolny-slask.org.pl/508983,Wroclaw,1954_56_Budowa_KDM_Kosciuszkowska_Dzielnica_Mieszkaniowa.html

- https://dolny-slask.org.pl/508823,Wroclaw,Bank_Zachodni_WBK_SA.html
- http://fotopolska.eu/Hotel_Savoy_Wroclaw
- http://fotopolska.eu/Kamien_pamiatkowy_ku_czci_bojownikow_o_wyzwolenie_narodowe_i_spo
- http://fotopolska.eu/Wroclaw/u150662,Skwer_Solidarnosci_Walczacej.html
- <http://wroclaw.naszemiasto.pl/arttykul/zdjecia/wroclaw-iata-50-kdm,1939850,galop,6148956,t,id,tm,zid.html>

¹ *Wrocław. Komiksowy spacer*, wyd. Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”, Wrocław 2014, s. 17–18

² Maciejewska B., *Spacerownik wrocławski 2. Nowe trasy*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1995, s. 84–85.

³ <https://dolny-slask.org.pl/771972,foto.html?idEntity=6199098>

⁴ <https://dolny-slask.org.pl/5697129,foto.html?idEntity=6199098>

⁵ <https://dolny-slask.org.pl/661523,foto.html?idEntity=6199098>

⁶ <http://wroclaw.fotopolska.eu/516478,foto.html?o=b80211>

⁷ <https://dolny-slask.org.pl/872025,foto.html?idEntity=6199098>

⁸ <http://wroclaw.fotopolska.eu/80039,foto.html?o=b80211>

⁹ <http://wroclaw.fotopolska.eu/372759,foto.html?o=b80211>

¹⁰ <https://dolny-slask.org.pl/6199135,foto.html?idEntity=6199098>